

*Р. І. ШИГАБЕТДІНОВ, студент II курсу
(Краснодонська філія МАУП)*

МОЛОДЬ У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 12, с. 80–81

Молодь у пенітенціарній системі — дуже важлива тема, яка може дати відповідь на такі питання, як подальша криміналізація середовища неповнолітніх, збільшення питомої ваги тяжких злочинів, що скоюють особи віком до 18 років, як цей процес відбивається на тлі соціально-економічної кризи, що посилює криміногенні фактори.

Причини протиправної поведінки неповнолітніх і молоді загалом, мабуть, усім відомі, оскільки вони пов'язані із сьогодишньою соціально-економічною нестабільністю в суспільстві, конкретною ситуацією та умовами виховання дітей в сім'ї, несприятливим побутовим оточенням, негативним впливом антигромадських елементів тощо.

Зокрема, підраховано, що кожного дня підлітки скоюють 104 злочини, у тому числі: одне вбивство або тяжке тілесне пошкодження, 2–3 розбійних напади, 8 пограбувань, 26 крадіжок державного, 45 — особистого майна громадян (із них 16 квартирних крадіжок) і майже щодня — зґвалтування.

Загалом за вчинення злочинів останніми роками засуджується близько 18 тис. неповнолітніх щорічно [3].

На тлі зростання злочинності серед неповнолітніх говорити про гуманізацію утримання та виховання неповнолітніх у виховних трудових колоніях України важко, але украй потрібно, оскільки ми будуємо розвинене демократичне суспільство.

Зазначимо, що існуюча карновиконавча система, на наш погляд, недосконала. Так, після перебування у ВТК скоюють повторний рецидив 18 % неповнолітніх, кількість суїцидів у колоніях за останній час зросла у 2,5 рази.

Потрібно відмітити, що в Україні найбільша кількість ВТК (виховних трудових колоній) в Європі. При цьому з кожним роком збільшується криміналізація суспільства та молоді загалом. Порівняймо: наприклад, у Німеччині на 80 млн населення 80 тис. засуджених, що значно менше, ніж в Україні, де в місцях позбавлення волі зараз пе-

ребує 35–38 % усіх засуджених. Це, на жаль, найвищий показник в Європі. У Німеччині цей показник становить 7–8 %. Такий критерій відбивається, звичайно, на економічному та соціальному розвитку країни. Завдяки нововведенням у чинному законодавстві України зараз в установах кримінально-виконавчої системи перебуває вже на 2 тис. засуджених менше.

Але чому молодь після відбуття покарання у ВТК знову наважується на злочин? Усіх осіб, що звільнюються з місць позбавлення волі (далі МПВ), можна поділити на три категорії [1]:

- особи, що виправилися в період відбуття покарання. Після звільнення вони намагаються активно включитися в чесне трудове життя;
- особи з дефектами виховання. Ці дефекти у звільнених можуть бути у світосприйнятті, у правовизнанні окремих його аспектів, у моральних настановах, а також у сфері трудових навичок. Добра поведінка цих осіб після звільнення значною мірою залежить від умов оточуючого середовища, до якого вони ввійдуть;
- особи, що не виправились у процесі відбуття покарання. Упродовж знаходження в МПВ вони не позбавились кримінального світосприйняття, ще гірше, якщо в МПВ вони збагатили свій кримінальний досвід, розвинули злочинні навички. Звільнення такі особи розглядають як можливість продовження кримінальної діяльності. У них може сформуватися так званий динамічний кримінальний стереотип поведінки. У цьому разі людина розглядає кожну “зручну” ситуацію як можливість скоєння злочину [5].

Тому особливо важливого значення набуває вивчення психологічних станів засуджених, викликаних усвідомленням провини або, навпаки, переконанням у хибності вироку. Результати такого вивчення допомагають позитивному психологічному перевихованню засудженого. Одним з основних напрямів виправлення злочинців є зведення до мінімуму негативного впливу позбавлення волі на

особистість засудженого, надання йому можливості особистого розвитку, всіляка підтримка та відновлення соціальних зв'язків, підготовка до життя на волі. Адже людина, яка на тривалий час ізольована від суспільства, як правило, втрачає зв'язки з близькими, пориває корисні зв'язки із соціальним оточенням. Крім того, після звільнення виникає чимало проблем, пов'язаних із психологічною адаптацією. У цьому виявляється підвищення ролі психологічного супроводу процесу відбування покарання [4].

Урахування індивідуальних відмінностей осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, відіграє вирішальне значення у процесі виховання засудженого. У роботі з особами цієї категорії великого значення набувають їхні загальні психологічні особливості, ступінь їхнього самоусвідомлення, визнання власних помилок, хибні погляди та переконання, антисуспільна спрямованість, обернена система потреб, обмеженість інтересів, відсутність позитивних ідеалів, здебільшого низький рівень інтелектуального розвитку [2].

Наведемо деякі пропозиції щодо гуманізації процесу виховання неповнолітніх у виховних трудових колоніях.

1. Вивчити та узагальнити особливості виконання покарань неповнолітніх у країнах розвинутої демократії, розробити й провести експерименти у виховних колоніях України на предмет застосування передових форм і методів психолого-педагогічного впливу на засуджених.

2. Підготувати практичні рекомендації з питань забезпечення психологічного захисту засуджених у період відбування покарання.

3. Розробити комплекс заходів, спрямованих на соціальну адаптацію до умов життя поза колонією: розширення заходів заохочення, пов'язаних із дозволом перебування засуджених за межами колонії, проживання поза нею тощо.

4. Посилити вплив суспільства на ефективність діяльності ВТК, для чого спільно з МВС України створити при кожній колонії опікунські ради, до роботи у яких залучити юристів, соціологів, психологів, педагогів і представників громадськості.

На нашу думку, ці заходи сприятимуть зменшенню кількості засуджених у ВТК України.

Література

1. Багрій Л. В. Теоретичні проблеми класифікації кримінальних покарань. — Донецьк: Юрінком Інтер-Право, 2000. — 327 с.
2. Бажанов М. І. Різноманітність злочину за кримінальним правом України. — Х.: Скорпіон, 2001. — 246 с.
3. Борисов В. І. Пенітенціарна система України. — К.: Атіка, 2001. — 216 с.
4. Навродський В. О. Наступність кримінального законодавства України (порівняльний аналіз КК України 1960 та 2001 рр.). — К.: Атіка, 2001. — 250 с.
5. Харченко В. Б. Призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків. — Х.: Скорпіон, 2000. — 376 с.